

BROSZURA INFORMACYJNA

MODEL DORADZTWA ZAWODOWEGO DOSTOSOWANY DO POTRZEB I MOŻLIWOŚCI UCZNIÓW ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI WYPRACOWANY PODCZAS SPOTKANIA SIECIUJĄCEGO Z DORADCAMI ZAWODOWYMI, DYREKTORAMI SZKÓŁ, NAUCZYCIELAMI ORAZ PRACODAWCAMI Z POWIATU OPOLSKIEGO

Autor: Beata Gędźba-Kaczmarek - psycholożka, doradczyni zawodowa, nauczycielka, ekspertka ds. edukacji w powiecie opolskim

PROJEKT A.3.1.1.: Wsparcie rozwoju nowoczesnego kształcenia zawodowego, szkolnictwa wyższego oraz uczenia się przez całe życie.

Wprowadzenie

Współczesny świat pracy podlega dynamicznym przemianom związanym z rozwojem technologii, automatyzacją procesów, cyfryzacją oraz zmieniającymi się wymaganiami pracodawców. W tych warunkach szczególnego znaczenia nabiera skuteczne doradztwo zawodowe, którego zadaniem jest wspieranie młodych ludzi w planowaniu ścieżki edukacyjnej i zawodowej.

Dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi proces ten ma szczególne znaczenie. Młodzi ludzie z niepełnosprawnościami, zaburzeniami rozwojowymi, trudnościami emocjonalnymi czy problemami adaptacyjnymi często napotykają dodatkowe bariery utrudniające wejście na rynek pracy. Bariery te mogą mieć charakter społeczny, psychologiczny, organizacyjny lub środowiskowy.

Rolą doradcy zawodowego jest nie tylko pomoc w wyborze zawodu czy szkoły, ale przede wszystkim wspieranie ucznia w budowaniu poczucia własnej wartości, odkrywaniu mocnych stron oraz rozwijaniu kompetencji niezbędnych do funkcjonowania w życiu dorosłym.

Nowoczesne doradztwo zawodowe powinno opierać się na założeniach edukacji włączającej, zgodnie z którymi każdy młody człowiek ma prawo do rozwijania swojego potencjału i realizowania aspiracji zawodowych niezależnie od ograniczeń zdrowotnych czy społecznych.

Współczesne doradztwo zawodowe powinno zatem odpowiadać na zróżnicowane potrzeby wszystkich uczniów, w tym osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Młodzi ludzie z niepełnosprawnościami, zaburzeniami rozwojowymi, trudnościami adaptacyjnymi czy przewlekłymi chorobami posiadają potencjał, talenty i zainteresowania, które mogą stać się podstawą ich przyszłej aktywności zawodowej. Warunkiem skutecznego wsparcia jest jednak

stworzenie modelu doradztwa uwzględniającego ich indywidualne możliwości, ograniczenia oraz potrzeby rozwojowe.

Celem niniejszej broszury jest podniesienie kompetencji doradców zawodowych w pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami między innymi poprzez przedstawienie praktycznych rozwiązań wspierających planowanie ścieżki edukacyjno-zawodowej uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, a także poprzez wskazanie narzędzi i metod, które mogą być wykorzystywane przez doradców zawodowych, pedagogów, psychologów i nauczycieli w codziennym wsparciu zawodowym uczniów.

Cele modelu doradztwa zawodowego

Skuteczne doradztwo zawodowe dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi powinno prowadzić do zwiększenia ich samodzielności, poczucia sprawczości oraz gotowości do podejmowania aktywności edukacyjnej i zawodowej. Ważnym celem jest wspieranie młodzieży w odkrywaniu własnych predyspozycji, zainteresowań i mocnych stron, a także rozwijanie kompetencji niezbędnych do funkcjonowania na współczesnym rynku pracy.

Model zakłada również przygotowanie uczniów do świadomego podejmowania decyzji dotyczących dalszego kształcenia oraz przyszłego zatrudnienia, przy jednoczesnym uwzględnieniu ich indywidualnych potrzeb i możliwości.

Indywidualizacja wsparcia jako podstawa skutecznego doradztwa

Kluczowe jest zapewnienie dostępu do wsparcia psychologicznego i terapeutycznego, ale także możliwości indywidualnych konsultacji z doradcą zawodowym, aby pomóc uczniom ze specjalnymi potrzebami w radzeniu sobie z trudnościami związanymi z przejściem do kolejnego etapu edukacyjnego lub z trudnościami związanymi z zakończeniem edukacji i przejściem do dorosłości, takimi jak np.: znalezienie pracy, utrzymanie relacji społecznych i samodzielne funkcjonowanie.

Najważniejszym elementem pracy doradcy zawodowego jest indywidualne podejście do ucznia. Proces planowania ścieżki edukacyjno-zawodowej powinien rozpoczynać się od rozpoznania zainteresowań, predyspozycji, umiejętności oraz ograniczeń młodego człowieka.

Istotną rolę odgrywają rozmowy indywidualne, obserwacja funkcjonowania ucznia, konsultacje z rodzicami oraz analiza dokumentacji psychologiczno-pedagogicznej. Dzięki temu możliwe jest stworzenie realistycznego planu rozwoju zawodowego, uwzględniającego zarówno możliwości ucznia, jak i wymagania rynku pracy.

Rozwijanie kompetencji społecznych

Jednym z najważniejszych obszarów przygotowania uczniów do dorosłości jest rozwój kompetencji społecznych. Umiejętność komunikowania się, współpracy, rozwiązywania konfliktów, radzenia sobie ze stresem oraz właściwej autoprezentacji stanowi fundament skutecznego funkcjonowania zarówno w środowisku szkolnym, jak i zawodowym.

W praktyce warto wykorzystywać treningi umiejętności społecznych, w tym autoprezentacji, asertywności, rozumienia werbalnej i niewerbalnej komunikacji oraz empatii. Pomocne mogą okazać się ćwiczenia praktyczne i sytuacyjne, odgrywanie scenek (role-playing) sytuacji społecznych, symulacje rozmów kwalifikacyjnych/rekrutacyjnych, omawianie sytuacji, które występują w życiu zawodowym czy warsztaty poświęcone komunikacji interpersonalnej lub pracy nad nawiązywaniem, budowaniem i utrzymywaniem relacji społecznych poprzez rozwijanie umiejętności rozumienia społecznych zasad, norm i zachowań.

Takie działania zwiększają pewność siebie uczniów i przygotowują ich do przyszłych wyzwań zawodowych.

Programy szkoleniowe i edukacja zawodowa

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi powinni mieć możliwość uczestniczenia w stworzonych dla nich programach szkoleniowych i kursach rozwijających zarówno kompetencje zawodowe, jak i umiejętności życiowe, na przykład zarządzanie finansami czy społeczne, na przykład komunikacyjne. Szczególnie ważne są zajęcia dotyczące gospodarowania budżetem domowym, zarządzania czasem, planowania kariery, radzenia sobie ze stresem czy organizacji codziennych obowiązków.

Ważnym elementem edukacji zawodowej jest również pomoc w identyfikowaniu zainteresowań zawodowych i rozwoju umiejętności niezbędnych do poszukiwania i utrzymania pracy, w tym nauka przygotowywania dokumentów aplikacyjnych, na przykład tworzenia CV i pisanie listu motywacyjnego oraz poznawanie zasad rekrutacji, przygotowania się do rozmowy kwalifikacyjnej i radzenia sobie w miejscu pracy. Niezwykle ważne i pomocne może się okazać także stworzenie możliwości zdobywania wiedzy o różnych zawodach i ścieżkach kształcenia i praktyczne doświadczenie zawodowe poprzez staże, wolontariat lub praktyki zawodowe.

Znaczenie mentoringu

Cenną formą wsparcia jest umożliwienie młodym osobom z niepełnosprawnościami korzystania z programów mentorowania, w ramach których mogą otrzymywać wsparcie od osób, które mają doświadczenie w radzeniu sobie z niepełnosprawnością i życiem dorosłym. Mentoring polega na współpracy ucznia z osobą posiadającą doświadczenie zawodowe lub życiowe związane z funkcjonowaniem z niepełnosprawnością. Mentor może pełnić rolę przewodnika, doradcy i motywatora, pomagając młodej osobie w planowaniu przyszłości oraz pokonywaniu trudności.

Bezpośredni kontakt z osobami, które osiągnęły sukces zawodowy pomimo różnych ograniczeń, wzmacnia motywację uczniów i pozwala im uwierzyć we własne możliwości.

Współpraca z pracodawcami

Skuteczne doradztwo zawodowe nie może ograniczać się wyłącznie do działań realizowanych na terenie szkoły. Niezwykle ważna jest współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami, instytucjami publicznymi oraz organizacjami pozarządowymi.

Dzięki praktykom zawodowym, wizytom studyjnym, wolontariatowi oraz stażom uczniowie mogą poznawać realne środowisko pracy, zdobywać pierwsze doświadczenia zawodowe oraz rozwijać kompetencje cenione przez pracodawców.

Zatrudnienie wspomagane

Jedną z najbardziej efektywnych form aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami jest zatrudnienie wspomagane. Zatrudnienie wspomagane to forma wsparcia osób z niepełnosprawnościami lub innymi trudnościami na rynku pracy, mająca na celu ich integrację zawodową. Proces ten obejmuje indywidualne doradztwo, polega też na zapewnieniu pracownikowi indywidualnego wsparcia podczas procesu poszukiwania pracy, adaptacji do nowych obowiązków oraz funkcjonowania w miejscu zatrudnienia, szkoleniu oraz zapewnieniu asysty w miejscu pracy, co zwiększa szanse na samodzielne funkcjonowanie zawodowe. W proces ten zaangażowani są trenerzy pracy, mentorzy oraz specjaliści wspierający zarówno pracownika, jak i pracodawcę. Takie rozwiązanie znacząco zwiększa szanse na utrzymanie zatrudnienia i rozwój zawodowy.

Programy zatrudnienia wspomagane często realizowane są przez organizacje pozarządowe oraz instytucje publiczne, np. PFRON w Polsce.

Przykłady zatrudnienia wspomagane:

Osoba z niepełnosprawnością intelektualną pracująca w kawiarni – wspierana przez trenera pracy, który uczy ją obowiązków i pomaga w adaptacji.

Osoba z autyzmem zatrudniona w biurze – pracuje jako archiwista dokumentów, korzystając ze wsparcia mentora, który ułatwia komunikację i organizację pracy.

Osoba niesłysząca w supermarkecie – zatrudniona jako kasjer, z możliwością korzystania z tłumacza migowego online lub wsparcia kolegi-przewodnika.

Osoba z niepełnosprawnością ruchową w IT – pracuje jako tester oprogramowania z dostosowanym stanowiskiem i elastycznym czasem pracy.

Osoba z zaburzeniami psychicznymi w firmie sprzątającej – dzięki wsparciu psychologa i trenera pracy stopniowo dostosowuje się do obowiązków zawodowych.

Możliwości zawodowe osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności

Współczesny rynek pracy oferuje coraz więcej możliwości osobom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Dzięki rozwojowi technologii, pracy zdalnej oraz dostosowywaniu stanowisk pracy możliwe jest wykonywanie wielu zawodów niezależnie od rodzaju niepełnosprawności.

Osoby z niepełnosprawnością ruchową mogą z powodzeniem pracować w administracji, księgowości, marketingu internetowym, edukacji, grafice komputerowej czy branży IT. Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną często dobrze odnajdują się w zawodach związanych z gastronomią, usługami porządkowymi, ogrodnictwem, hotelarstwem czy prostymi pracami produkcyjnymi.

Osoby ze spektrum autyzmu mogą wykorzystywać swoje predyspozycje w zawodach wymagających dokładności, systematyczności i koncentracji, takich jak programowanie, analiza danych, kontrola jakości czy archiwizacja dokumentów. Z kolei osoby z dysfunkcjami sensorycznymi mogą realizować się zawodowo w wielu obszarach administracji, edukacji, nowych technologii, działalności społecznej oraz sektorze usług.

Edukacja kontynuowana i uczenie się przez całe życie

Ważnym zadaniem doradców zawodowych jest zachęcanie młodych ludzi do dalszego rozwoju po ukończeniu szkoły. Kursy kwalifikacyjne, szkoły branżowe, szkoły przysposabiające do pracy, szkolenia zawodowe czy studia pozwalają zdobywać nowe kompetencje i zwiększać szanse na rynku pracy.

Uczenie się przez całe życie jest obecnie jednym z kluczowych warunków sukcesu zawodowego i społecznego.

Edukacja społeczeństwa i budowanie postaw włączających

Pełna integracja osób z niepełnosprawnościami wymaga nie tylko przygotowania samych uczniów, ale także budowania świadomości społecznej. Edukacja dotycząca różnorodności, dostępności oraz potrzeb osób z niepełnosprawnościami powinna rozpoczynać się już od najmłodszych lat.

Promowanie postaw otwartości, szacunku i akceptacji sprzyja tworzeniu środowiska, w którym każdy człowiek ma możliwość rozwoju oraz aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym.

Znaczenie doradztwa zawodowego w procesie przechodzenia do dorosłości

Przejście z etapu edukacji do dorosłego życia jest jednym z najważniejszych momentów rozwojowych człowieka. Dla wielu uczniów wiąże się ono z koniecznością podejmowania pierwszych samodzielnych decyzji dotyczących dalszego kształcenia, pracy zawodowej, samodzielności finansowej czy funkcjonowania społecznego.

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi często doświadczają dodatkowych obaw związanych z:

- lękiem przed niepowodzeniem,
- ograniczoną wiarą we własne możliwości,
- trudnościami w nawiązywaniu relacji społecznych,
- brakiem doświadczeń zawodowych,
- niewiedzą dotyczącą dostępnych form wsparcia.

Dlatego doradztwo zawodowe powinno być procesem długofalowym, rozpoczynającym się już na wcześniejszych etapach edukacji i obejmującym stopniowe przygotowywanie ucznia do podejmowania samodzielnych decyzji życiowych.

Podstawy prawne wspierania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Działania doradcze realizowane wobec uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi znajdują oparcie w licznych aktach prawnych regulujących funkcjonowanie systemu edukacji oraz wsparcia osób z niepełnosprawnościami.

Należą do nich między innymi:

- Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych,
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej,
- Ustawa Prawo Oświatowe,
- Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- Rozporządzenia Ministra Edukacji dotyczące pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- Programy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON).

Znajomość tych regulacji pozwala doradcom skuteczniej planować działania oraz informować uczniów i rodziców o przysługujących im uprawnieniach.

Rola rodziny w procesie planowania kariery zawodowej

Rodzina odgrywa kluczową rolę w procesie przygotowywania młodego człowieka do wejścia w dorosłość.

Badania pokazują, że rodzice są jednym z najważniejszych źródeł informacji i wsparcia podczas podejmowania decyzji edukacyjno-zawodowych.

W przypadku uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi współpraca z rodziną powinna obejmować:

- wspólne planowanie ścieżki edukacyjnej,
- konsultowanie decyzji zawodowych,
- wzmacnianie samodzielności dziecka,
- przeciwdziałanie nadopiekuńczości,
- rozwijanie realistycznych oczekiwań dotyczących przyszłości.

Szczególnie istotne jest budowanie partnerstwa pomiędzy rodziną a szkołą.

Diagnoza potencjału zawodowego ucznia

Pierwszym etapem skutecznego doradztwa zawodowego jest kompleksowa diagnoza potencjału ucznia. Powinna ona obejmować:

Zainteresowania zawodowe: Poznanie obszarów aktywności, które sprawiają uczniowi satysfakcję oraz motywują go do działania.

Predyspozycje i uzdolnienia: Ocena mocnych stron ucznia oraz jego naturalnych zdolności.

Kompetencje społeczne: Analiza umiejętności komunikacyjnych, współpracy w grupie, samodzielności i odpowiedzialności.

Ograniczenia zdrowotne: Uwzględnienie wpływu stanu zdrowia na możliwość wykonywania określonych zawodów.

Preferencje środowiska pracy: Określenie, czy uczeń lepiej funkcjonuje w pracy indywidualnej czy zespołowej, w środowisku dynamicznym czy uporządkowanym.

Narzędzia wykorzystywane w doradztwie zawodowym

W pracy z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi można wykorzystywać:

- wywiady indywidualne,
- arkusze samooceny,
- kwestionariusze zainteresowań zawodowych,
- testy kompetencji,
- obserwację funkcjonowania ucznia,
- analizę portfolio osiągnięć,
- rozmowy z rodzicami,
- ocenę nauczycieli i specjalistów.

Coraz większą rolę odgrywają również aplikacje komputerowe, platformy diagnostyczne oraz narzędzia wykorzystujące technologie wspomagające.

Najczęstsze bariery utrudniające aktywizację zawodową

Pomimo rosnącej świadomości społecznej osoby ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi nadal napotykają liczne bariery. Do najczęściej występujących należą:

Bariery psychologiczne

- niska samoocena,
- brak wiary w sukces,
- lęk przed zmianą,
- obawa przed oceną społeczną.

Bariery społeczne

- stereotypy dotyczące niepełnosprawności,
- brak akceptacji,

- ograniczone kontakty społeczne.

Bariery architektoniczne

- niedostosowanie budynków,
- utrudniony transport,
- brak dostępności przestrzeni publicznej.

Bariery organizacyjne

- niewystarczająca liczba miejsc praktyk,
- ograniczony dostęp do zatrudnienia wspomaganego,
- niewielka wiedza pracodawców o możliwościach osób z niepełnosprawnościami.

Kompetencje przyszłości a uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Współczesny rynek pracy coraz bardziej ceni kompetencje uniwersalne.

Do najważniejszych należą:

- umiejętność uczenia się przez całe życie,
- elastyczność,
- kreatywność,
- rozwiązywanie problemów,
- kompetencje cyfrowe,
- współpraca zespołowa,
- komunikacja interpersonalna,
- odporność psychiczna.

Rozwijanie tych umiejętności powinno stanowić integralny element doradztwa zawodowego.

Rekomendacje dla szkół

Szkoły wspierające uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi powinny:

- tworzyć indywidualne ścieżki doradcze,
- organizować wizyty zawodoznawcze,
- rozwijać współpracę z pracodawcami,
- realizować treningi kompetencji społecznych,
- prowadzić zajęcia z zakresu samodzielności życiowej,
- wykorzystywać nowoczesne technologie wspierające,

- angażować rodziców w proces planowania kariery.

CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH GRUP UCZNIÓW ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI ORAZ REKOMENDACJE DLA DORADCÓW ZAWODOWYCH

GRUPY UCZNIÓW ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI:

1) Niepełnosprawność:

- uczniowie niesłyszący lub słabosłyszący,
- uczniowie niewidzący lub słabowidzący,
- uczniowie z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją,
- uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym,
- uczniowie z autyzmem, w tym z Zespołem Aspergera,
- uczniowie z niepełnosprawnościami sprzężonymi, u których diagnozuje się więcej niż jedną niepełnosprawność;

2) niedostosowanie społeczne

3) zagrożenie niedostosowaniem społecznym

4) zaburzenia zachowania lub emocji

5) szczególne uzdolnienia

6) specyficzne trudności w uczeniu się

7) deficyty kompetencji i zaburzeń sprawności językowych

8) choroby przewlekłe

9) sytuacje kryzysowe lub traumatyczne

10) niepowodzenia edukacyjne

11) zaniedbania środowiskowe

12) trudności adaptacyjne

Każda z tych grup charakteryzuje się odmiennymi potrzebami, dlatego pomoc, wsparcie i działania doradcze powinny być planowane indywidualnie, z uwzględnieniem diagnozy funkcjonalnej ucznia oraz jego sytuacji rodzinnej, społecznej i edukacyjnej.

Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną

Niepełnosprawność intelektualna wpływa na tempo przyswajania wiedzy, rozumienie pojęć abstrakcyjnych, planowanie działań oraz samodzielne rozwiązywanie problemów. Nie oznacza jednak braku możliwości rozwoju zawodowego. Wielu uczniów z niepełnosprawnością intelektualną z powodzeniem zdobywa kwalifikacje zawodowe i podejmuje zatrudnienie, szczególnie w zawodach opartych na jasno określonych procedurach i praktycznych umiejętnościach.

W procesie doradztwa zawodowego szczególnie ważne jest stosowanie konkretnych przykładów, odwoływanie się do doświadczeń ucznia oraz wykorzystywanie metod praktycznych. Informacje powinny być przekazywane prostym, zrozumiałym językiem, a proces podejmowania decyzji rozłożony na mniejsze etapy.

Do zawodów często wybieranych przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną należą między innymi: pomoc kuchenna, pracownik gospodarczy, pomocnik magazyniera, pracownik zieleni miejskiej, pomocnik hotelowy, pracownik pralni, pomocnik sprzedawcy czy pracownik produkcyjny.

Rekomendacje dla doradcy:

- wykorzystywanie obserwacji praktycznych umiejętności ucznia,
- organizowanie wizyt zawodoznawczych,
- angażowanie rodziców w proces planowania kariery,
- wykorzystywanie praktyk zawodowych jako podstawowego źródła informacji o predyspozycjach ucznia,
- wzmacnianie samodzielności i poczucia sprawstwa.

Uczniowie ze spektrum autyzmu

Osoby ze spektrum autyzmu często charakteryzują się wysoką dokładnością, systematycznością, koncentracją na szczegółach oraz konsekwencją w wykonywaniu powierzonych zadań. Jednocześnie mogą doświadczać trudności w komunikacji społecznej, rozumieniu norm społecznych oraz adaptacji do nagłych zmian.

W procesie doradztwa zawodowego niezwykle ważne jest poznanie indywidualnego profilu funkcjonowania ucznia. Spektrum autyzmu jest bardzo zróżnicowane – niektórzy uczniowie będą doskonale radzić sobie w zawodach wymagających wysokich kompetencji technicznych, inni będą potrzebowali większego wsparcia w organizacji pracy i kontaktach społecznych.

Dla wielu osób w spektrum autyzmu korzystne są zawody wymagające precyzji, przewidywalności i uporządkowanego środowiska pracy.

Przykładowe zawody:

- programista,
- tester oprogramowania,

- administrator baz danych,
- archiwista,
- bibliotekarz,
- grafik komputerowy,
- laborant,
- specjalista kontroli jakości,
- pracownik administracyjny.

Rekomendacje dla doradcy:

- zapewnienie jasnych instrukcji i struktury działania,
- wykorzystywanie wizualizacji oraz harmonogramów,
- organizowanie próbnych sytuacji zawodowych,
- ćwiczenie rozmów kwalifikacyjnych,
- rozwijanie kompetencji społecznych związanych z funkcjonowaniem w miejscu pracy.

Uczniowie z niepełnosprawnością ruchową

Niepełnosprawność ruchowa może mieć bardzo różny charakter i stopień nasilenia. Ograniczenia motoryczne nie wpływają jednak bezpośrednio na możliwości intelektualne czy zawodowe ucznia.

Dzięki rozwojowi technologii cyfrowych, pracy zdalnej oraz dostosowywaniu stanowisk pracy osoby z niepełnosprawnością ruchową mogą obecnie wykonywać wiele zawodów wcześniej uznawanych za niedostępne.

Proces doradczy powinien koncentrować się na możliwościach ucznia, a nie wyłącznie na ograniczeniach wynikających z niepełnosprawności.

Przykładowe zawody:

- pracownik administracyjny,
- księgowy,
- specjalista ds. marketingu internetowego,
- grafik komputerowy,
- programista,
- tester oprogramowania,
- nauczyciel online,

- tłumacz,
- copywriter,
- doradca zawodowy.

Rekomendacje dla doradcy:

- uwzględnianie możliwości pracy zdalnej,
- analiza dostępności architektonicznej miejsc praktyk i pracy,
- informowanie o możliwościach uzyskania dofinansowania do sprzętu wspomagającego,
- współpraca z instytucjami wspierającymi aktywizację zawodową osób z niepełnosprawnościami.

Uczniowie z niepełnosprawnością wzrokową

Osoby niewidome i słabowidzące mogą osiągać wysokie kwalifikacje zawodowe dzięki wykorzystaniu technologii wspomagających, takich jak programy odczytu ekranu, monitory brajlowskie czy specjalistyczne aplikacje.

W procesie doradztwa zawodowego należy koncentrować się na możliwościach poznawczych, zainteresowaniach i kompetencjach ucznia, a nie jedynie na ograniczeniach wynikających z dysfunkcji wzroku.

Przykładowe zawody:

- psycholog,
- pedagog,
- doradca zawodowy,
- nauczyciel języków obcych,
- prawnik,
- tłumacz,
- specjalista HR,
- pracownik organizacji pozarządowej,
- dziennikarz radiowy,
- podcaster.

Rekomendacje dla doradcy:

- zapoznavanie ucznia z technologiami wspierającymi,
- organizowanie kontaktu z osobami niewidomymi aktywnymi zawodowo,

- rozwijanie kompetencji cyfrowych,
- wspieranie samodzielności w poruszaniu się i organizacji pracy.

Uczniowie z niepełnosprawnością słuchową

Osoby niesłyszące i słabosłyszące mogą odnosić sukcesy zawodowe w wielu obszarach życia. Współczesne technologie komunikacyjne znacząco zwiększają ich możliwości edukacyjne i zawodowe.

Podczas planowania ścieżki kariery warto uwzględnić preferowany sposób komunikacji ucznia oraz poziom kompetencji językowych.

Przykładowe zawody:

- grafik komputerowy,
- programista,
- administrator systemów,
- fotograf,
- montażysta filmowy,
- projektant stron internetowych,
- analityk danych,
- księgowy,
- jubiler,
- stolarz.

Rekomendacje dla doradcy:

- zapewnianie dostępności komunikacyjnej,
- współpraca z tłumaczami języka migowego,
- wykorzystywanie materiałów wizualnych,
- rozwijanie umiejętności komunikacji pisemnej.

Uczniowie z przewlekłymi chorobami

Przewlekła choroba może wpływać na funkcjonowanie ucznia poprzez ograniczenia zdrowotne, częste nieobecności czy obniżoną wydolność organizmu. W wielu przypadkach nie stanowi jednak przeszkody w osiągnięciu sukcesu zawodowego.

Doradztwo zawodowe powinno uwzględniać zalecenia medyczne, możliwości psychofizyczne ucznia oraz konieczność zachowania równowagi pomiędzy pracą a zdrowiem.

Rekomendacje dla doradcy:

- współpraca z rodziną i lekarzami,
- uwzględnianie przeciwwskazań zdrowotnych,
- promowanie zawodów umożliwiających elastyczne formy zatrudnienia,
- wzmacnianie odporności psychicznej.

Uczniowie z zaburzeniami emocjonalnymi i problemami zdrowia psychicznego

Coraz większa grupa młodzieży doświadcza trudności związanych z depresją, zaburzeniami lękowymi, zaburzeniami zachowania czy kryzysami psychicznymi. Problemy te mogą wpływać na samoocenę, motywację do działania oraz zdolność planowania przyszłości.

W procesie doradztwa zawodowego szczególnie ważne jest budowanie poczucia bezpieczeństwa, wzmacnianie zasobów ucznia oraz wspieranie go w stopniowym odzyskiwaniu poczucia sprawstwa.

Rekomendacje dla doradcy:

- ścisła współpraca z psychologiem i pedagogiem,
- stosowanie podejścia skoncentrowanego na mocnych stronach,
- wyznaczanie realistycznych celów,
- wspieranie odporności psychicznej i umiejętności radzenia sobie ze stresem.

Uczniowie szczególnie uzdolnieni

Specjalne potrzeby edukacyjne dotyczą również uczniów wybitnie zdolnych. Często posiadają oni ponadprzeciętne możliwości intelektualne, twórcze lub artystyczne, jednak mogą jednocześnie doświadczać trudności społecznych, perfekcjonizmu czy wysokiego poziomu stresu.

Doradztwo zawodowe powinno wspierać ich w świadomym rozwijaniu potencjału oraz planowaniu ambitnej, ale realistycznej ścieżki kariery.

Rekomendacje dla doradcy:

- rozwijanie zainteresowań i talentów,
- umożliwianie kontaktu z ekspertami,
- organizowanie udziału w projektach i konkursach,
- wspieranie równowagi pomiędzy osiągnięciami a dobrostanem psychicznym.

Holistyczne podejście do ucznia – fundament skutecznego doradztwa

Niezależnie od rodzaju specjalnych potrzeb edukacyjnych najważniejszym zadaniem doradcy zawodowego jest dostrzeganie w uczniu przede wszystkim człowieka, a dopiero później jego ograniczeń. Skuteczne doradztwo nie polega na wskazywaniu tego, czego uczeń nie może

robić, lecz na odkrywaniu obszarów, w których może rozwijać swoje możliwości, budować niezależność i odnosić sukcesy.

Każdy młody człowiek ma prawo do marzeń, planów zawodowych i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym. Rolą szkoły i specjalistów jest stworzenie takich warunków, aby te marzenia mogły zostać przekształcone w realne cele życiowe i zawodowe.

Podsumowanie

Przygotowanie ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi do wejścia w dorosłość jest procesem wymagającym czasu, zaangażowania oraz współpracy wielu środowisk. Odpowiednio zaplanowane doradztwo zawodowe pozwala nie tylko zwiększyć szanse młodego człowieka na zatrudnienie, ale również wzmacnia jego poczucie własnej wartości, samodzielność oraz jakość życia.

Skuteczne doradztwo zawodowe dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi wymaga podejścia holistycznego, opartego na współpracy szkoły, rodziny, specjalistów, instytucji wspierających oraz pracodawców. Kluczowe znaczenie ma indywidualizacja działań, rozwijanie kompetencji społecznych i zawodowych oraz tworzenie warunków umożliwiających młodym ludziom osiągnięcie samodzielności i satysfakcji życiowej.

Każdy uczeń, niezależnie od swoich ograniczeń, posiada potencjał, który przy odpowiednim wsparciu może zostać rozwinięty. Zadaniem specjalistów, w tym doradców zawodowych jest stworzenie warunków, dzięki którym młody człowiek będzie mógł uwierzyć we własne możliwości i odkryć ten potencjał, a z czasem rozwinąć go i wykorzystać w dorosłym życiu zawodowym i społecznym.

WYKAZ SZKÓŁ Z MOŻLIWOŚCIĄ KSZTAŁCENIA SPECJALNEGO W WOJEWÓDZTWIE OPOLSKIM:

BRANŻOWE SZKOŁY I STOPNIA SPECJALNE:

KLUCZBORK: Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy im. Marii Konopnickiej, ul. Sienkiewicza 27, 46- 200 Kluczbork, te.,: 77 418 23 89.

KĘDZIERZYN – KOŹLE: Zespół Szkół Specjalnych im. Jana Brzechwy w Kędzierzynie-Koźlu, ul. Ignacego Krasickiego 10, 47-206 Kędzierzyn-Koźle, tel. 77 482 35 64

Publiczna Szkoła Podstawowa Specjalna, Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy

BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA NR 4 SPECJALNA W PRUDNIKU:

Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy w Prudniku, ul. Młyńska 1, 48-200 Prudnik, tel.: (77) 436-35-30

Ośrodek: Przedszkole, Szkoła Podstawowa, Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy, Szkoła Branżowa I stopnia, Oddziały Rewalidacyjno - Wychowawcze

BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA NR 2 SPECJALNA W GRODKOWIE ul. Krakowska 31, 49-200 Grodków, tel. 77 415 54 88

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. B. Prusa w Grodkowie: Szkoła Podstawowa, Szkoła Branżowa I stopnia, Szkoła Przysposabiająca do Pracy

Publiczna Szkoła Przysposabiająca do Pracy przygotowuje młodzież do dorosłego życia w integracji ze społeczeństwem i podjęcia zatrudnienia na rynku pracy.

Uczniowie nabywają umiejętności praktyczne z następujących dziedzin:

PROWADZENIE GOSPODARSTWA DOMOWEGO: obejmuje szeroki zakres prac opartych na prowadzeniu gospodarstwa domowego: prace porządkowe, prasowanie, pranie oraz sporządzanie i wydawanie posiłków;

PRACE DEKORACYJNE I PAMIĄTKARSKIE: wytwarzanie drobnych przedmiotów dekoracyjnych i pamiątkarskich z zastosowaniem różnych: technik oraz materiałów;

PRACE BIUROWE: nauka obsługi urządzeń biurowych: komputer, tablet, telefon, kserokopiarka, bindownica, laminarka, gilotyna oraz wykonywanie usług w tym zakresie.

BRANŻOWA SZKOŁA SPECJALNA I STOPNIA NR 1 I NR 2 W LEŚNICY

Zespół Placówek Oświatowych ul. Kozielska 20, 47-150 Leśnica, tel: 77 461 52 16, 77 461 52 61

Zespół Placówek Oświatowych to dwie jednostki:

SPECJALNY OŚRODEK SZKOLNO-WYCHOWAWCZY przeznaczony jest dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym, posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

MŁODZIEŻOWY OŚRODEK WYCHOWAWCZY jest publiczną placówką resocjalizacyjno-rewalidacyjną dla dziewcząt w wieku 15-18 lat, które kierowane są z całej Polski na podstawie postanowień sądów rodzinnych.

NIEPUBLICZNA BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA DLA UCZNIÓW Z AUTYZMEM

Zespół Niepublicznych Szkół w Kup, ul. Karola Miarki 10-12, 46-082 Kup, tel. (77) 469 56 68 ul. Miarki 10-12, 46-082 Kup, tel. 77 469 56 68

Placówki: Przedszkole, Szkoła Podstawowa, Szkoła Branżowa I stopnia, Szkoła Przysposabiająca do Pracy, Punkt Diagnostyczno – Konsultacyjny, Warsztaty Socjoterapeutyczne.

BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA NR 4 SPECJALNA W NYSIE

Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Nysie; ul. Władysława Orkana 6, 48-300 Nysa, tel.: 77 433 34 39

Na rok szkolny 2025/2026 nie było naboru do szkoły specjalnej. Był nabór do technikum (technik grafiki i poligrafii cyfrowej, technik mechanik, technik mechatronik, technik pojazdów samochodowych) oraz do Szkoły Branżowej I stopnia (mechanik pojazdów

samochodowych, monter zabudowy i robót wykończeniowych, stolarz) i do Szkoły Branżowej II stopnia (technik pojazdów samochodowych).

BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA NR 5 SPECJALNA W NYSIE ul. Fryderyka Szopena 4, 48-300 Nysa, tel. 77 433 21 19

Kierunki kształcenia w Zespole Szkół Technicznych w Nysie w roku szkolnym 2025/2026:

TECHNIKUM NR 4: TECHNIK ARCHITEKTURY KRAJOBRAZU, TECHNIK ARANŻACJI WNĘTRZ, TECHNIK USŁUG FRYZJERSKICH (liczba miejsc – 24 w każdej klasie, punktowane przedmioty – język obcy nowożytny, informatyka);

BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA NR 3: WIELOZAWODOWA (ZAWÓD WYBRANY PRZEZ UCZNIA) (liczba miejsc – 48, punktowane przedmioty - technika / plastyka (wyższa z ocen), informatyka);

BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA NR 5 SPECJALNA (Szkoła dla uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego): ZAWÓD – KUCHARZ (liczba miejsc – 16) punktowane przedmioty - technika / plastyka (wyższa z ocen), informatyka).

BRANŻOWE SZKOŁY I STOPNIA NR 6 SPECJALNA DLA NIEDOSTOSOWANYCH SPOŁECZNIE W NYSIE

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. ks. Jana Twardowskiego, ul. Grodkowska 54, 48-300 Nysa, tel.: (77) 4332236

Publiczna Szkoła Podstawowa Nr 11 - dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, tzw. Zespoły Edukacyjno – Terapeutyczne SOSW;

Szkoła Przysposabiająca do Pracy - dla młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z więcej niż jedną niepełnosprawnością (publiczna);

Zespoły Rewalidacyjno Wychowawcze - dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim; Filia SOSW przy Domu Pomocy Społecznej w Nysie; Grupy wychowawcze (Internat - uczeń placówki może starać się o przyjęcie do internatu wchodzącego w skład Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego).

Rekrutacja: Nabór uczniów do Specjalnego Ośrodka Szkolno Wychowawczego w Nysie odbywa się przez cały rok szkolny. Podstawą przyjęcia ucznia do szkoły jest orzeczenie Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej o potrzebie kształcenia specjalnego. Na podstawie orzeczenia rodzice składają wniosek o umożliwienie kształcenia specjalnego w Starostwie Powiatowym.

SPECJALNA BRANŻOWA SZKOŁA I STOPNIA PRZY ZESPOLE SZKÓŁ SPECJALNYCH IM ADAMA MICIEWICZA W NAMYSŁOWIE ul. Stanisława Staszica 8, 46-100 Namysłów, tel. 77 410 05 22

Zespół Szkół Specjalnych nr 38, ul. Namysłowska 10, 03-455, Warszawa, tel./fax 22 619 72 34, 22 614 04 52

Szkoła Przysposabiająca do Pracy nr 2 kształci młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym, znacznym i ze sprzężeniami.

Branżowa Szkoła I Stopnia nr 51 kształci młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim oraz osoby z zespołem Aspergera.

Szkoła kształci w następujących zawodach: kucharz, cukiernik, piekarz, sprzedawca, fryzjer, mechanik pojazdów samochodowych.

SZKOŁA PRZYSPASABIAJĄCA DO PRACY W OPOLU

Zespół Szkół Specjalnych w Opolu, ul. Książąt Opolskich 21, tel.: 77/4230440

Szkoła Przysposabiająca do Pracy jest przeznaczona dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym, znacznym oraz z niepełnosprawnościami sprzężonymi. Nauka trwa 3 lata (z możliwością przedłużenia etapu edukacyjnego do 24 roku życia).